

Caspar Mauritius Johann Schultz

Exercitatio Politica De Iustitia & Iure

Rostochii: Kilius, 1647

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn730222624>

Druck Freier Zugang

RU phil 1647

Casper Mannitius

Johannes Schulz

EXERCITATIO POLITICA
DE
JUSTITIA & JURE

Quam

SUMMO FAVENTE NUMINE
In celeberrima Academia Rostochiensis

PRÆSIDE

Viro Clarissimo & Excellentissimo

D. N. M. CASPARO MAURITIO,
Log. Prof. Publico,

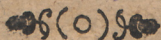
Ventilationis publicæ submittit

Autor & Respondens

JOHANNES SCHULTZ/
Rigâ Liv.

Ad diem 28. Augusti

In Auditorio Majori, horis matutinis,

ROSTOCHII,

Typis NICOLAI KILL, Acad. Typogr.

ANNO M. DC. XLVII.

1647

EXERCITATIO PUBLICA

IUSTITIA & IURE

SUMMO TANTIS NUMINE
In celeberrima Academia Rostoc.

dyon

PRÆSTARE

THEOPHILUS

D. M. GASTARO MAURITIO

I. G. P. P. H. C.

Respondit

Autor & Respondens

JOHANNES

1788

In Auditorio Majori

1788

ROSTOCKENSI

THEOPHILUS

LEADER

THEOREMA I.

Derivari potest Justitia à Jure & Jus à Justitia.

Uamvis parvi videatur res momenti derivationem justitiæ determinare, videas tamen hic Autores non infimæ notæ adversis concurrere frontibus. Quidam enim à jure contendunt derivari justitiam, partim ex lege Grammatica, quod illud primitivi (à quo justus dicatur) hoc derivativi (à justo & mediante hac voce à jure) rationem habeat, ut Grammatici & cum his Wesemb. in lib. 7. Digest. t. 7. Num. 3. aliq; partim ex ratione, quod omne objectum sit natura prius habitu, jus autem justitiæ objectum, constituat ut Keckerm. l. 7. Syst. Eth. c. 4. p. m. 173. & sequaces, vel quod jus sit causa efficiens & regula justitiæ ut Alstedius Eth. Eucycl. c. 3. reg. 7. In Contrarium alii jus à justitia deduci volunt, quod illud ab hac veluti effectum à causa procedat; ita ipse Ulpianus l. 1. t. princ. de just. & jure, quem potiores sequuntur interpretes. Alii distinctionis lima adhibita, utramq; conciliant sententiam, priorem scilicet veram esse secundum derivationem Grammaticam & lexicam, posteriorem vero valere secundum derivationem Logicam. Quibus & nos subscribimus, nisi quod distingui hic adhuc velimus inter derivationem Logicam stricte & propriissime dictam, qua concretum denominativum, quod recte subjecto denominato attribui potest, ab abstracto denominante derivatur, qua ratione à justitia non jus, sed justus denominatur ut ex doctrina Paronymorum in Categoriis Aristotelis tradita manifestum: & eandem latius & minus propriè ita appellatam, qua omnis denominatio, in qua non syllabæ & apices, sed res & significata vocum maxime attenduntur, Logica scilicet philosophica salutatur, & sic jus à justitia tanquam effectum à causa derivari non male asseritur. Alii justitiam dictam velunt per literarum *μετρίτησιν* quasi vi stitiam quod vim sistat, sed hoc magis subtiliter quam accommodate dictum videtur.

A

HHEO.

THEOREMA II.

Justitia alia est universalis alia particularis.

Esse justitiam tum universalem tum particularem in propatulo est. Nam justitia universalis est virtus moralis hominem ad obedientiam omnium legum inclinans, & congruenter juri & legibus in societate civili vivere faciens. Ex genere dicitur virtus moralis, quia ad actum moralem ut finem proximum tendit, non in nuda cognitione subsistit: ex differentia dicitur hominem ad obedientiam omnium legum inclinans, & congruenter juri & legibus vivere faciens. Leges de omnibus virtutibus ad bonum commune pertinentibus præcipere debent. Unde justitia universalis per omnes virtutis species progreditur, quia omnes universim complectitur, nullam excludit: facitq; ut quævis virtus juste decenter, æque ab homine ad alium in societate communi exerceatur. In societate, inquã, civili, ut respectus habeatur ad alios quibus cum in societate nobis versandũ. Quid justitia particularis sit paulo inferius patebit. Cæterum non est hæc divisio univoca & essentialis, sed æquivoca, ut apertè secutus regulam Dialecticorum tradit Aristoteles lib. 5. Eth. Nic. cap. 1. *Videtur, inquit tibi, injustus esse leges violans & alios fraudans & qui iniquus est, quare patet justum quoq; esse legi parentem & æquum, &c.* Nimirum si unum contrarium est æquivocum, alterum quoq; æquivocum erit: Item, si unum conjugatorum est æquivocum, etiam reliqua sunt æquivoca.

THEOREMA III.

Justitia Universalis ab universa virtute non distinguitur realiter, sed ratione tantum.

Hoc est quod dicit Arist. lib. 5. Nicom. c. 3. quod virtus & justitia universalis idem sint, τὸ δὲ εἷναι ἔ τὸ αὐτὸν, esse autem utriusq; non sit idem h. e. quod differant λόγῳ ratione seu definitione adeoq; formaliter, quamvis materialiter considerata eundem dicant habitum. Scilicet virtus secundum suum esse præcisè dicit habitum medium à recta ratione prudentis præscriptum, observantem, adeoq; absolutum quid denotat: justitia dicit eundem habitum, sed cum respectu quodam ad alium ad Cives s. Rempublicam. Justitia enim alienum bonum est, quia ad alterum refertur, & aliis conducencia agit inquit philosophus d. l. Hinc
 univer:

uniuersa uirtus magis proprii subiecti perfectionem notat, iustitia autem
 uniuersalis eandem perfectionem quat: erga alios recte se gerit, signifi-
 cat. Adhæc uirtus dicit honestatem per se sine determinatione ad leges,
 iustitia uero honestatem ad legum obseruantiam determinatam innuit,
 ut ex descriptione apud Arist: patet. Neq; est ut quis cum Timpero hic
 metuat, in doctrina Aristotelis contradictionem implicari, quod esse
 iustitiæ uniuersalis & uirtutis diuersum dicat, quamuis realiter non diffe-
 rant, nam τὸ εἶναι phrasi Aristotelica differentiam saltem formalem,
 non autem realem & essentialem frequenter infert, ut exemplis adductis
 probat Horneius l. 3. Eth. c. ii. n. 3. Sunt tamen qui iustitiam uniuersa-
 lem diuersam uirtutis speciem faciunt, quos cum rationibus suis uid,
 apud Horneium cit. loc. Conf. M. Nicol. dec. 1. Miscel. Exerc. 4. Theor.
 7. & 25. Quomodo autem iustitia respectum ad alium involuat, expli-
 cat Dom. Soto lib. 3. de J. & J. quæst. 2. art. 2. cujus hæc sunt uerba: *Justitia proprie dicta duo requirit diuersa supposita, inter qua aequalitatem
 constituat. Justitia enim idem est, quod aequalitas seu aequalitatis habitus,
 aequalis autem nisi abusiue & per Metaphoram non nisi duo dicantur, ut pa-
 tet in quantitatibus ad eandem normam iustificatis. Rursus iustificari si ad
 mores accommodetur, non conuenit nisi humanis actionibus, actiones uero
 non conueniunt natura uel partibus, sed tantum supposito: neq; uero manus
 aut per injuriam proprie percutit, aut per iustitiam debitum soluit, sed ho-
 mo, nisi forte per similitudinem seu tanquam instrumenta conjuncta. Quod
 de iustitia particulari dictum ad Uniuersalem quoq; recte applicabitur.*

THEOREMA IV.

Justitiæ uniuersalis pars est iustitia particularis.

Iustitia Uniuersalis enim est ueluti totum, ambitu suo omnes uir-
 tutum species quadam quasi corona complectens: occupata etiam,
 οὐδὲ ἀπὸ τῆς οὐδὲ ἴσως ὁ ἀποδίδωμι sicut est apud Arist: l. 5. c. 4. §. fin.
 Particularis est prioris quasi pars quædam operamq; suam particulari
 alicui subiecto definitam habet, circa quod pensum officiorum, actuum-
 que suorum absoluat. Partem disertè appellat Aristoteles cap. 2. com-
 pluries, ubi simul tribus argumentis dari iustitiam particularem osten-
 dit. Primo, si datur iniustitia particularis, diuersa ab iniustitia uniuersa-
 li, conficitur, etiam concedendam iustitiam particularem. Atqui ue-
 rum prius. E. & posterius Minorem probat ex diuersitate τῶν ἀνομιῶν
 & ἀρετῶν. Alterum tale est. Si iniustitia uniuersalis eadem esset

eum particulari injustitia, tum omnes, qui injustè agerent, eodem modo & propter eandem causam dicendi essent injusti. At posterius absurdum, ut patet exemplo duorum adulterorum, quorum alter explendæ libidini, alter propter præmium & mercedem adulterium committit. E. Tertium hoc est: Si *αλεονεξία* seu cupiditas plura habendi, quæ est particularis injustitia, eadem esset cum *ἀνανομία* seu legum transgressione, quæ est universalis injustitia, tum posset *αλεονεξία* quoq; referri ad cætera vitia moralia. At fieri hoc nequit. Ergo.

THEOREMA V.

Justitia particularis est virtus, quæ versatur circa bona fortuna, quatenus sub ratione lucri vel damni considerantur consistitq; in aequalitate, seu mediocritate, inter damnum & lucrum.

Ex genere dicitur virtus. Differentia ab objecto (bona fortunæ) & à formali ratione quatenus sub ratione lucri vel damni considerantur est desumpta. Vox autem damni aut lucri hic non sumenda rigide, prout in contractibus spontaneis, quos homines subeunt locum habent, ut emptione venditione, locatione, oppignoratione, sed analogice & ampliative, ut & iis competat, quæ invitis hominibus fiunt, in quibus lucrum rigidum alias non conceditur. Lucrum hic generaliter notat plus boni & commodi, minus mali, quod ad alterum redundat. Damnum plus mali, incommodi, minus boni, quod ad alterum. Ut Paulus fuste excepit Johannem: lucrum & commodum est penes Paulum percutientem, damnum & incommodum penes Johannem percutsum. Judex ad aequalitatem istum percutiendi actum reducat ex justitia, ut tantum damni vicissim redundet ad percutientem Paulum, quantum inferre destinavit percusso Johanni. Aristotelis in hanc rem verba exstant cap. 4. Dicitur, inquit, *ἐν ταῖς ἀδικίαις, τὰ μὲν ἐστὶν ὀφειλόμενα, τὰ δὲ ἐπιεικῆ, τὰ δὲ ἀδικήματα*. proprium nomen sit, lucrum ut ei qui percussit, & damnum, ut ei qui passus est. Sed cum affectio perpenditur, vocatur hoc damnum illud lucrum. Quare pluri & pauciori medium est æquum: lucrum autem & damnum illud est plus & hoc minus contrariè: plus quidem boni & minus mali lucrum: contrarium vero damnum: quorum erat medium æquum, quod esse jus dicimus, & in-

& infra : Emerferunt hæc nomina, *damnum & lucrum ex voluntaria commutatione*, &c. Cæterum ex damno & lucro oritur inæqualitas, cum nimirum alter plus habet damni, alter plus lucri, atq; ut hæc inæqualitas compenſetur, resq; ad æqualitatem & mediocritatem redigatur, Iuſtitia proprium eſt & formale. Quomodo autem æqualitas conſtitui debeat & poſſit, Ariſtoteles Loc. cit. Lineæ exemplo valdè appoſito docet. Nimirum, ſi duæ lineæ fuerint inæquales, ad æqualitatem componentur, ſi vel tantum additum fuerit uni, quantum deest alteri, vel ſimpliciter tantum alteri detrahatur, quantum eſt, quo excedit. Hi ſunt duo modi conſtituendæ æqualitatis, quibus adjungi tertius poteſt, conſtans cum additione tum ſubtractione. Exemplis res clarior fiet. Sit hæreditas aliqua duobus fratribus germanis à parentibus relicta, ſummam complexa bis mille florenorum. Ponamus alterum mille ducentos florenos conſequutum, quo caſu alteri octingenti cedunt. Hæc diviſio injuſta eſt & inæqualis corrigenda additione. Nam quia damnum poſterior, lucrum habet prior, qui quadringentos florenos plus accepit, quam par erat, ideo hi ipſi dividendi in duas æquales portiones, quarum altera addatur ei, qui damnum paſſus fuerat, atq; ſic conſtituta æqualitas eſt. Hic eſt modus primus. Rurſum ponamus in ſingulari dimicatione ſeu conſlictu duorum uni vitam eripi. Homicida lucrum habet, dum lubricinam explevit. Alter damnum rei cariffimæ paſſus eſt. Hic æqualitas conſtituetur ſola ſubtractione, ſi homicidæ viciffim illud eripiat, quo alterum privavit. Hic modus eſt ſecundus. Deniq; fac depositam eſſe pecuniam apud aliquem, quam depositarius negat. Hic & additione & ſubtractione opus eſt. Si enim ſola ſubtractione utaris, nondum æqualitas conſtituta eſt : additio autem ſeu reſtitutio depositi locum habere nequit, niſi præceſſerit ſubtractio. Quemadmodum ſi duæ lineæ eſſent æquales, alteri autem aliqua pars adimeretur & adderetur alteri, aliter æqualitas fieri non poſſet, niſi quod detractum eſt uni lineæ additumq; alteri, ſubtrahatur illi & addatur priori, à qua revulſum eſt.

THEOREMA VI.

Ejus proprium minus eſt ſuum cuiq; tribuere.

Illigenda ſunt hæc verba (r.) non excluſive quaſi excludant actum neminem lædendi & honeſte vivendi, ſed incluſive, adeo ut his verbis implicite exprimentur tria præcepta iuris, quantum quidem ad materiam

riam pertinet præsentem. (2.) Intelligendum hoc respectu illius cui tribuendum; non respectu tribuentis, cum virtus sit bonum ἀλλοτριον (lib. 5. Eth. c. 3. quod alteri commodo est. Habitus non semper in actu exercito agit, neq; agere potest objecto idoneo non existente, attamen in actu signato agendi habet potentiam mediis & causis ad habitus exercituum præexistentibus; Intentio E. semper habet esse in viro Justo, secundum virtutem Justitiæ vivendi, si qua tamen ex accidente quis labitur, oportet eum resurgere, alioquin si ex *παραπειθε* peccat, & affectibus non resistit, fit ex justo injustus, quia injuria alios lædit, & alteri jus suum quæsitum indebite aufert, eumq; illicitè decipit.

THEOREMA VII.

Species ejus sunt duæ, Distributiva & Commutativa.

1. Non immerito huic speciali Justitiæ species duæ ab Aristot. 5. Eth. c. 2. assignantur, Distributiva nempe & Commutativa: quarum illa posita est in distribuendo, honore, pecuniis, præmiis & oneribus inter eos qui in civili societate versantur: hæc vero tota in commutationibus pactis rebusq; contrahendis consistit; illa personarum maxime rationem habet, hæc rerum, illa imprimis pertinet ad Magistratus, hæc vero ad omnes illa pluribus simul jus tribuit, hæc vero uni duntaxat vel alteri. 2. Notandum in partitione justitiæ ab aliis assignari distinctionem nominis in sua significata, ab aliis divisionem rei in sua inferiora: distinctionem nominis assignant Conimbricenses disp. 9. & hos secutus Carol. Franc. de Raconis, quando distinguunt justitiam in suas partes integrantes, quales sunt Religio, pietas, gratitudo, &c. Divisionem rei exprimunt, qui justitiam partiuntur in Distributivam & Commutativam, quos & nos sequimur.

THEOREMA VIII.

Distributiva est quæ versatur circa bona vel mala communia præmia & onera.

Ita Aristoteles eam describit cap. 2. *Justitia ex parte seu particularis*

ris

his una quidem species est, quæ in distributionibus aut honoris aut pecuniarum aut aliarum rerum consistit, quæ dividue sunt ejusdem civitatis participibus. In his enim evenit ut alter alterius & non equam & æquam habeat portionem. Quibus verbis geminum assignat fundamentum differentię inter Justitiam distributivam & commutativam. Primum est ab Objecto ductum. Etenim, verba sunt Dominici Soto, lib. 3. quæst. 6. art. 1. distinctio habituum, si specifica sit, ab objectorum natura derivatur: nam habitus distinguuntur per actus, actus per Objecta. Est autem in Republ. in qua justitia æquitatem constituit, duplex ordo, idemq; particularis ac diversus, videlicet totius partes & partium inter se, ergo per duos illos ordines duæ etiam species justitiæ discernuntur. Illa autem quæ æquitatem servat inter partes, nuncupatur commutativa, altera quæ est totius ad partes, puta quæ communia bona civibus bene dispensat, nominatur distributiva. Quod de communibus bonis dicit, valet quoq; de communibus malis. Nimirum ut præmia, quæ publico nomine conferuntur, vel spolia ab hostibus capta, quæ in cives dividuntur, ad totam pertinent communitatem seu civitatem, nec alia ratione ad singulos cives spectant, quam quatenus partes illi civitatis & membra sunt: ita quoq; onera, puta tributa si civibus imponantur, eatenus imponuntur, quatenus eorum quisq; Reipublicæ pars est & membrum. Atq; hoc fundamentum distinctionis est à priori & essentielle: omnes quippe virtutes objectis formalibus invicem distinguuntur. Unum hic addimus, per solutionem stipendii aut certorum beneficiorum collationem factam compensandæ industriæ civis alicujus privatim spectati, non ad distributivam, sed ad commutativam justitiam pertinere. Idem de contractu societatis judicandum.

THEOREMA IX.

*In hac servari debet æqualitas proportionis, ut
ajunt, Geometrica.*

Hoc fundamentum distinctionis est alterum, Distributivam à Commutativa discernens. Et competere quidem non nisi Geometricam proportionem distributivæ justitiæ facile patet. Sive enim præmia sive onera distribuantur, ut æqualitas servetur, fieri utrumq; oportet ex respectu & comparatione personarum hoc modo: Ut se habet persona ad

ad personam, ita se habet res ad rem; præmium unius ad præmium alterius, onus unius ad onus alterius, eritq; majus vel minus utrumq; prout partes cujusq; in Republ. majores aut minores sunt, prout dignitas vel merita cujusq; &c. aut majora sunt aut minora. Ubi observandū, ut dignitatem & merita variare pro diversitate Rerumpubl. atq; inde maximas pugnas & criminationes existere, (*ius enim in distributionibus pro dignitate quadam esse oportere, omnes fatentur. Dignitatem tamen non eandem asserunt omnes esse, sed qui populi gaudent imperio, libertatem: oligarchici partim divitiis, partim nobilitatem, optimates vero virtutem dicente Philosopho lib. 5. Eth. cap. 3.*) Ita quoq; merita hic non simpliciter spectanda esse, sed cum comparatione. Fieri enim potest, ut non tantum accipiat vir fortis, quantum ejus virtus absolutè & simpliciter loquendo meretur: sufficit, si tantum accipiat, quantum ex hac aut alia bonorum distributione ipsi secundum jus & æquum debetur.

THEOREMA X.

Commutativa est, quæ versatur circâ contractus, sive voluntarios, sive invitos.

H. Grotius de Jure b. & p. lib. 1. cap. 1. notat, hanc speciem justitiæ nimis arcto vocabulo *συναλλακτικὴν* s. commutativam dici: nam ut possessor rei meæ (verba sunt Grotii) eam mihi reddat, non est *ἐκ συναλλάγματος*, & tamen ad hanc justitiam pertinet. Censet autem Grotius Aristotelem feliciter eam dixisse *ἐπανορθωτικὴν* q. d. justitiam, quæ in emendando posita est, quam ipse nominat explettricem. Hæc ipsa in medio relinquimus: assentiri tamen iis non possumus, quæ statim subjunguntur, cum nec contractus societatis, ut dictum est, ad distributivam pertineat, nec si de communi quid reddatur civi seorsim considerato, quod in publicum is impenderit, & qui de re sua legat, non tam justitiæ quam liberalitatis exerceat actum. Dividuntur ab Aristotele contractus sive commutationes (vocem enim *συναλλάγματος* ita latè capit Aristoteles) in Voluntarias & Invitas. Voluntariæ sunt quando utrinq; est animus commutandi aut contrahendi: Invitæ sunt, ubi commutatio fit una parte volente altera invita, quale est furtum: quod

quod enim res furto transfertur ab uno ad alterum, eo tantum sit volente qui furatur, invito autem altero à quo res furto auferitur. Porro, quot sint istiusmodi commutationes accuratè definiri nequit. Thomas Aquinas quindecim enumerat involuntarias. Læditur enim quisquam vel in re sua, vel in persona, & utrumq; sit vel occultè vel manifestò. Ubi occultè res alterius accipitur, furtum est, ubi manifestò, rapina. Persona autem alicujus læditur vel ratione incolumitatis vel ratione dignitatis; & rursus vel ipsa in se vel in persona alia certo modo sibi conjuncta. Cum læditur persona ratione incolumitatis occultè, est cædes dolo facta, veneficium aut fraudulenta percussio. Cum manifestò, cædes violenta, incarceratio, verberatio, mutilatio. Cum læditur persona ratione dignitatis occultè, est falsum testimonium, aut detractio: cum manifestò, falsa accusatio aut convitium. Cum quis autem læditur in persona conjuncta, est adulterium, seductio servi & si quid his simile. Voluntarias idem Thomas enumerat octo: primo enim transferre quis rem suam potest simpliciter in alterum pro certo pretio, estq; emtio, venditio. Deinde potest concedere usum tantum rei suæ alteri, & ita ut ipsam eam recuperet: quod cum sit gratis in iis rebus quæ fructificiant, dicitur usufructus; in cæteris mutuum vel commodatum, hoc quando ita conceditur rei usus, ut eadem numero sit restituenda, illud quando eadem specie tantum redditur. Quod si autem usus ille concedatur pro pretio, locatio & conductio est. Tertio potest tradere quisquam rem suam alteri, non ut habeat illam vel illa utatur, sed tantum ut conservet, sicut fit in deposito; vel ut confirmet obligationem de satisfaciendo ita ut nisi satisfaciat, retineri possit, estq; oppignoratio. Quarto potest simpliciter se quis obligare ad satisfaciendum pro altero, & vocatur fidejussio.

THEOREMA XI.

In hac servari debet æqualitas proportionis Arithmetica.

Per æqualitatem in definitione positam æqualitatem Arithmeticeam intellectam volumus, in qua non personarum respectus, sed simplex rerum æqualitas observanda. Interim tamen in consideratione

B

æqua-

æqualitatis rerum observandum venit. 1. æqualitatem utriusq; rei, non ex quantitate, sed dignitate & caritate æstimandam. 2. non tantum ex re ipsa verum etiam ex officio labore & arte, quæ rei inest vel àdest, æqualitatem æstimandam. Atq; sic non tantum res cum re verum etiam cum arte labore & officio comparanda venit salva manente Arithmetica proportione. 3. non ob stare æqualitati proportionis Arithmeticæ, quod nonnunquam comparatio quædam personarum & rerum interveniat puta si civium unus domum conducat duplo meliorem meam, quam & ipse conduxi, alter quadruplo meliorem. Hic conductio esse justa nequit, nisi locarium primi civis duplo sit majus locario, quod mihi pendendum est, & locarium alterius sit quadruplo majus. Verum hæc omnia per accidens sunt: nec in locatione aut conductione per se respicitur, quid pendat hic vel alter, sed emolumentum, quod ex usu alienæ domus capitur, ita attenditur, ut fiat adæquatio usus & pretii. Simile quiddam contingit in poenarum inflictione, si forte contingat quandam comparationem institui inter personas & res. Sed de ea re fusius paulo agamus.

THEOREMA XII.

Ad hanc poenæ spectant, quæ infligi debent proportionem Arithmetica.

Esse huc referendas poenas ex iis, quæ modo de commutationibus invitis dicebamus, manifestum est. Cæterum, quod de proportione Arithmetica diximus, ingentem adversariam paratam habet, per vasis plurimis iisdemq; magni nominis Philosophis & Jureconsultis, poenas nec ad commutativam justitiam referendas, nec proportione Arithmetica infligendas esse. Nec viri tanti sine ratione in hanc sententiam descendis se dicendi sunt, quam putant sufficientem & valituram se dedisse, dum ita arguunt: Omnis actus Justitiæ, in quo personæ qualitas & dignitas attenditur, secundum Geometricam proportionem est instituendus. Atqui, quando poenæ infliguntur, exercetur actus Justitiæ, in quo personæ tam agentis quam patientis qualitas & dignitas attenditur. Ergo, quando poenæ infliguntur, proportio Arithmetica est observanda. Major videtur esse manifesta. Minor cum experientia constat;

Est, tum autoritate Aristotelis, qui 3. Eth. cap. 9. de talionis jure agens plurimum interesse docet, an quis magistratum gerens aliquem percussit, an vero alius, item an ipsum magistratum quis percussit, an alium quempiam hominem privatum, præterea lubensne an invitus deliquerit. Nos salva virorum summorum autoritate seorsim hic sentimus, nihil dubitantes, quin & veritati proxima sit sententia nostra, & ipsi quoq; Aristoteli. Is enim satis disertim poenarum irrogationem, ad Commutativam Justitiam refert, eamq; proportione Arithmetica constare docet capite 4. ubi hæc habentur verba: *Jus, quod in commerciis (συναλλαγμασι) positum est, est quidem æquum quiddam & injuria iniquum, at non illa proportione, sed ARITHMETICA. Nihil enim refert, probusne vit malum an malus probum fraudes: neq; probusne an improbus adulteretur: sed ad nocumenti differentiam lex solum spectat, usiturq; tanquam equalibus: si hic injuriam faciat, ille patiat, & si hic ladat, ille ladatur.* Neq; vero poena aliquid est, quod pluribus tribuitur, aut sub distributionem cadere potest, cum res multis communis minimè sit, atq; infligatur singulis non ut considerantur velut partes totius civitatis, sed ut certo crimine tenentur; & quam non quadret in irrogationem poenarum proportio Geometrica, paulo diligentius rem expendunt liquidum fiet. Est enim proportio Geometrica, ubi talis initur ratio, ut, quemadmodum se habet persona ad personam respectu dignitatis, ita quoq; se habeat res ad rem. Id ipsum si ad poenas accommodetur vel accommodari debeat, talem oportet constituere proportionem: sicut se habet persona ad personam, ita quoq; se habet poena ad poenam. Unde conficitur, aut mitius esse personam digniorem puniendam, aut gravius. Non certe mitius: omne enim delictum tanto conspectius in se crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur. Unde factum, ut graviorem poenam DEUS constituerit in filiam sacerdotis scortantem quam in aliam è vulgo. Et in rebellionibus multo acrius puniuntur Principes, autores rerum novarum, quam plebeij. Quod si autem, quo persona est dignior, tanto graviore est poena afficienda, sequitur Principem, si hominem occidat, vel vivicomburio vel asperiori etiam atq; atrociori supplicio tollendum, cum ejus persona multo sit dignior personam alicujus è vulgo homicidæ, qui ob homicidium decolatur. Præterea soepe ab una persona delictum committitur, ubi talis comparatio personarum & rerum, qualem proportio Geometrica de-

poscit, locum nullum habere potest. Quin si forte id eveniat, ut plures in uno scelere deprehendantur, id accidentarium est pœnarum irrogationi, nec nullo modo permittit institui per se comparationem. Faciamus enim unum idemq; crimen homicidii puta aut latrocinii habere in nobili & ignobili, conspicuum est, siquidem iustitiæ debet fieri satis, quæ omnem *προσωπληξίαν* seu acceptationem personarum excludit (quod imprimis contra proportionis Geometricæ propugnatores observandum) alterum altero nec mitius nec acrius, sed æquè gravi pœna utrumq; plectendum esse. Deniq; si secundum proportionem Geometricam infligendæ sunt pœnæ, fiet iustitiæ satis, modo, quantum est delictum unius alterius delicto gravius, tanto majori quoq; supplicio afficiatur, puta, si alter furatus sit alter latrocinatus, & æstimatione communi latrocinium sit duplo vel triplo majus furto iustitia suas explevit partes, modo exegerit à latrone pœnam duplo vel triplo majorem pœna furti. Ex quo grande absurdum fuit, etiam tunc iustitiæ satisfieri, cum pro merito pœna non exigitur, sed ex proportione. Nam quemadmodum distributiva munere suo perfuncta est, si non quidem tantum tribuat viris excellenti virtute præditis, quantum eorum merito flagitabant, sed, quantum ex præsentibus spoliis ipsis ex jure & æquò debetur, ut Theorem. IX. diximus: ita quoq; Commutativa officium suum explevisse dicenda est, si non quantum commertus est fur vel adulter, sed quantum flagitat proportio personarum & rerum, quantumq; de suppliciorum velut cumulo suppetit, tantum tribuat & rependat. Quare in pœnis infligendis alia obtinere proportio nequit, quam Arithmetica, ut nimirum tantum spectetur comparatio & adæquatio delicti ac pœnæ. Interim non negamus, ut in omni Virtute morali, ita quoq; in Iustitia eaq; etiam commutativa suo quodam modo reperiri *μεσότητα πρὸς ἡμᾶς* seu mediocritatem rationis respicientem circumstantias loci, temporis, personarum. Nam si nocumentum sit personale, manifestum est id personæ qualitate exaggerari vel minui, adeoq; sicut in cæteris actionibus moralibus octo circumstantiæ moralium actionum, Finis, objectum, agens, actum, item locus, tempus, instrumenta, modus exactissime attendi debent, ita hic quoq; personæ conditio sive agens sit sive patiens seu objectum probè considerari debet, ut & delictum suis ponderibus exigatur, & delicto par pœna constitua-

fituatur. Exaggeratur namq; vel minuitur personæ qualitate, *περὶ*
πέος item & animo culpa (ut notum est) pariter & pœna. Longe enim
 major sæpe pœna est, cum vir præstans virtute propter delictum ali-
 quod punitur, & paritu, videtur, pœna perditus nebulo afficitur. Scili-
 cet, ut quòd res est, tribus dicamus verbis, non ipsa proportio, secun-
 dum quam pœnæ infliguntur, patitur respectum vel comparisonem,
 personæ: ipsi tamen termini proportionis, hoc est, delictum & pœna,
 inter quos velut termines proportio vertitur, omnino personam atten-
 dere jubeat. Sed hæc duo sunt distinctissima. Ipsa proportio est Arith-
 metica excludens omnem *περὶ ἀποληψίαν* & aspectum dignitatis per-
 sonæ: termini vero hujus proportionis jubent attendere personam;
 neq; tamen semper, nec omnem personæ qualitatem, sed tunc demum,
 cum delictum vel pœna minuitur vel augetur hac circumstantia perso-
 narum. Atq; hæc est sententia Aristotelis & Veterum Philosophorum;
 à quibus non recedunt nonnulli ex recentioribus cum Philosophis tum
 Jureconsultis. E Philosophis producimus celeberrimos viros Arni-
 sæum, Horneium, Reinbothium. Ex Jureconsultis sufficiat unum ad-
 duxisse, Vitum in Academia nostra olim primum Ernestum Goth-
 mannum.

THEOREMA XIII.

Secundum conscientiam semper tenetur judicare Judex.

Vexatissima est quæstio, an Judex secundum acta & probata an-
 vero secundum conscientiam judicare debeat: de qua hic dicenda no-
 bis quædam sunt, cum Judicis sit æqualitatem, in qua sita est Justitia, con-
 situere, qui propterea *δικαστής* qu. *δικαστής*, ut habet Arist. lib. 5. cap 4.
 Ut autem tanto rectius hæc controversia decidatur, præmonemus, quan-
 quam scientia & conscientia sæpè coincidunt, fieri tamen posse, ut di-
 stinguantur, sitq; alia quæstio an secundum scientiam propriam, alia,
 an secundum conscientiam judicare Judex teneatur, putà, ubi Judex
 perswasus est in conscientia, quod non secundum suam quantumvis cer-
 tissimam scientiam, sed secundum acta & probata judicare teneatur.
 Distinguunt hic nonnulli in conscientiam judicis publicam & privatam:
 alii in veritatem publicam & privatam: alii in tali casu censent, con-

sultum esse, ut Judex judicandi munere abstineat. Sed Magistratui tribuere duplicem conscientiam contra naturam, jus & æquitatem est, ut ait Oldendorpius: veritatem porro duplicem inq; contradictione sitam statuere contra sapientiam & rationem est: deniq; hortari, ut Judex judicandi munere abstineat, nihil aliud est, quam svadere, ut innocentia profligata scelera triumphent. Ponamus enim, in conflictu nocturno lucenti lunâ tribus hominibus confligentibus unum interimi. amplius ponamus haud ita procul ab ædibus Magistratus turbas hæc dari, ipsumq; Magistratum è fenestra prospicientem ita exactè novisse homicidam, ut nullus possit metus erroris aut falsi subesse. In hoc vel simili casu dicimus, quantumvis reus contrâ nitatur subornatis falsis testibus, qui fortè alii cuiusdam innocentissimo, de quo itidem constat Magistratui, (quia forte eadem hora & puncto temporis ipsi adfuit) crimen intendere cupiant, id agendum esse judici, ut abstrusa veritas diligenti examine in lucem protrahatur, minimeq; omnium committendum, ut scientiam suam, quam supponimus infallibilem, negligat, atq; acta & probata attendat, sed potius ut utriq; & scientiæ & conscientiæ satisfaciatur. Hanc enim, conscientiam dico, rectè informari oportet, nec imbuti errore satis vulgari, quasi Judex scientia sua neglecta semper judicare teneatur secundum acta & probata. Oldendorpius ad propositam quæstionem accuratissime respondet aureo libello de jure & æquitate, cujus verba hic duxi exscribenda. *Porro, inquit, in Effectu nihil aliud querunt Doctores, quàm utrum Judex mendacium an veritatem in ferendo sequi debeat.* Deinde, *Judici probanda res est, non adversario, cui nunquam satisfaceret: jam vero quid certius potest cognoscere, quàm quod ipse scit? illud enim superat omnem probandi modum.* Tertio, *Judex in dubio, quoniam divinare non potest, sequitur acta & probationes litigantium, ergò per consequentiam sensus à contrario ducti fateri oportet; cum cognitam habet veritatem, præferri illam debere omnibus omnium probationum imposturis.* Quarto, *si Judex non debet sequi conscientiam, quorsum pertinent voces istæ, arbitrato viri boni, diligenti inquisitione, ex animi sententia & sexcenta alia.*

THEOREMA XIV.

Justitia duo sunt extrema: plus (excessus) & minus (defectus) quæ uno actu vitioso comprehenduntur.

i. In Excessu peccatur, cum plus tribuitur cui minus debetur. Ut cum Alexander Anaxarcho adulatorum nequissimo centum talentorum premium dedit, Plutarch. Cum talentum sortito ponitur, mille equifoni drachmæ 2. Peccatur in defectu quando minus tribuitur ei cui plus debetur, ut quando consiliario nummus, Philosopho triobulus, Medico drachma tempore Laërtii constituebatur. De Injustitia Universalis vide Horneium..

THEOREMA XV.

Justitia effectus est jus, quod vel natura est vel gentium vel civile.

Effectum justitiæ est jus & definitur à Celso Jcto, quod sit ars æqui & boni lib. 1. inerriff. de l. & l. jus naturale est quod natura omnia animalia docuit, propriè quidem hominem, ita tamen ut in brutis quoq, quædam hujus juris simulacra atq; vestigia colligantur. Estq; hoc jus semper fixam & immutabile, non quidem ratione hujus vel illius individui, sed ratione totius & integræ speciei: Atq; sic ratione determinationis legem naturæ mutari concedendum, non vero sui ipsius. Jus gentium est, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, est vel simplex seu rationis & primævum, quod ipsum jus naturale est vel ratiocinationis seu secundarium quod in specie jus gentium appellatur. Unde jus gentium & naturale quia duntaxat inter homines servatur, sæpè promiscuè usurpantur in l. 1. 2. 6 & 9. h. tit. § pen. instit. eod. § singulorum instit. de R. Divis. l. 1. ff. per pact. l. mores. l. sorores. ff. de ritu nuptiarum l. 19. ff. de captiv. & postlim. revers. Homines autem intelligo, qui naturæ ac rationis non adeo sunt impeditæ, incultæ & barbaræ, ut jure & ratione uti naturalemq; impetum à jure discernere norint. Jus naturale rationis seu gentium primævum à jure ratiocinationis seu secundario realiter non tantum ratione differt. Naturalis namq; ratio vel simplicius quid concepit & justum arbitratur sine ratiocinatione, vel plenius cum rationis habito discursu & ratiocinatione tandem quid deceat & justum sit decidit & determinat. Est enim jus naturæ inclusum propositionibus, quarum veritas cognitissima est, simulatq; ipsi cognoscuntur termini. Atq; hoc jus determinavit Natura mandando, vetando: à quo qui distinguunt jus Naturæ quod consulendo & svadendo

dendo absolvitur, rem acy tangunt. Huc enim (ad consulta Naturæ) referri debet omnium bonorum communio, omnium hominum par libertas: hæc enim svadet Natura, quæ maximam hominibus charitatem commendat, ut quorum idem ortus, idem sanguis est. Et profectò, si in integritate concreatâ homines persistissent, aut hodie quoq; magna esset hominum simplicitas & innocentia, qualis primorum fuit. Christianorum, ab illis naturæ consultis recedi minimè necessum esset. Verum, quando innocentia hodie non rara, sed nulla est, nec hodie tantum, sed statim post imaginem DEI amissam, hinc factum est, ut emergeret jus Gentium proprietates assignans & adstruens jura belli, &c: adeoq; à duobus malis minus ferè eligens, nec ut jus naturæ est integro homini insitum, sed lapsui demum humano superstructum, contraq; Naturæ consulta tendens: de quo hic plura dicere prohibemur. Jus autem civile est quod quisq; populus sibi constituit. Per populū h. l. non intelligimus hanc vel illam civitatem in particulari, sed talem, qui in eadem societate versatur, iisdemq; legibus à superiore latis utitur. Et sic per populū h. l. intelligimus Rempubliam seu civitatem in genere, ut est populus Romanus, Turcicus, Hispanicus, Anglicus. Hinc jus civile ab unaquaq; civitate generaliter sic considerata, denominationem accipit, & appellatur jus Romanum, quo Romani utuntur, Turcicum quo Turcæ utuntur. Estq; scriptum vel non scriptum; scriptum jus dicitur, quod constat expressa aliqua lege, sive immediatè ab ipso populo illud expresse sancitum, sive mediate per plebiscitum, S Consultum. Principum placita aut Magistratum edicta. Sine scripto jus est quod diuturnis moribus & usu introductum. Diuturni enim mores consensu utentium approbati, legem imitantur.

QUID justum ac fas sit non est sat quærere
verbis

Nec de justitiæ disseruisse bonis,
Justitiæ qui vult censeri cultor & æqui,
Is factis ipsis se probet esse bonum.,
Nunc *Schultzen* de justitia schola nostra loquen-
Audit, & injusti frangere nequitiam (tem
Omnem post vitam nobis fac laude coruscam
Cœligenæ liceat cernere justitiæ.

*Convictori (uo suavissimo Dn. Johanni
Schultzen de Justitia publice
disputanti*

Johannes Quistorpius D.
Th. Facult, Senior, & Su-
perintendens.

Ustitiæ cuncti magno conamine poscunt,
Illa sed ad superos, O tristia fata! remigrat,
Mortalesq; fugit cœlesti semine nata.
Hinc furor immanis, premithinc injuria terras
Fraus, dolus, infandum! regnant, jus exulat orbe,
Phosphorus iile nitens terras Astræa reliquit,
Hanc cœlo *Schultzi* deducere niteris? erras:
Non vult Terrigenûm prensarier ampliùs ulnis,
Humanas experta manus, unguesq; rapaces,
Sed Tibi mens alia est; Divam complexus amore,
Hanc

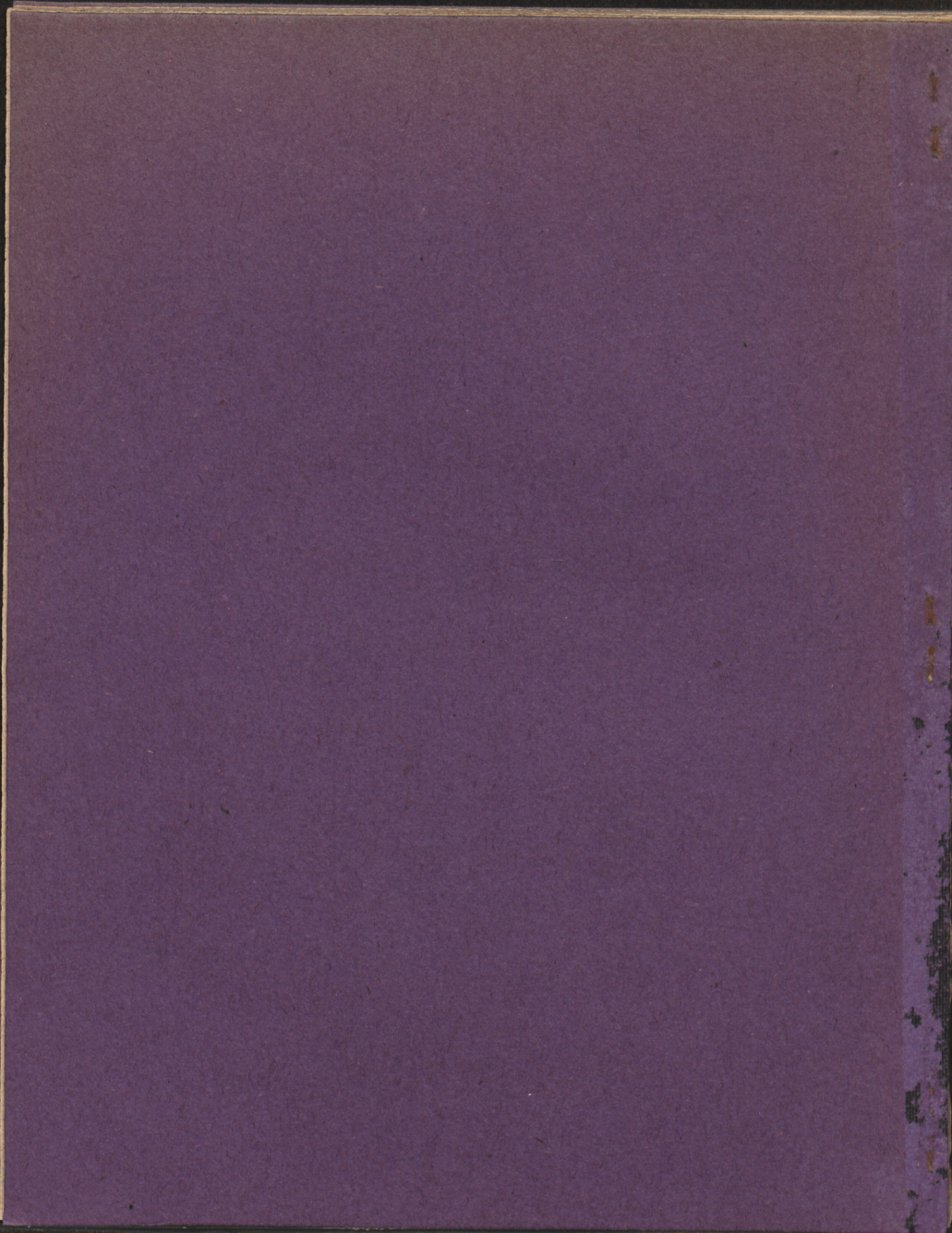
Hanc colis, excelsâ quamvis sit sede locata,
Hinc jus, quidq; æquum calamo depingis, & ore
Promis, ut auricomum præsentans lucida vultū
Justitiæ Lampas, collustret lumina cæca,
Mortalesq; sui divino illectet amore.
Sic decet Astreæ maturè addicere mentem,
Justitiæ Præco quò tandem jure voceris,
Justitiam coluisse juvat, si non datur uti,
Cultores amplis exornat laudibus illa.
Nec Te destituet *Schultzi* largissima merces,
Tu modò justitiæ constanter Numen adora.

*Ita Eximio & Literatissimo Dn. Johanni Schultzen,
Convictori & Amico suavissimo, de justitiâ Dispu-
taturò, congratulando applaudis*
M. Michael *Salet* / Dantiscanus,

Felix qui potuit rerum cognoscere causas,
Inquit Philosophus: magis est felici or ille,
Qui potis est juris primos inquirere fontes,
Nec non justitiæ quasunt, perpendere nosse:
Illa suis etenim rectum præponere suadet,
Communesq; sequi leges, injustaq; nunquam
Largiri sociis. *En tu Doctissime Schultzi*
Hoc meditaris opus, nec inania mente revolvis,
Vel fragiles sectaris opes, quibus hoc super addo:
Prospera cuncta tuis captis pia fata secudent.

*Hisce contubernalem, commensalem, ut & Sympa-
triotam suam suavissimum, de justitiâ & jure di-
sputantem; prosequi ut debuit, ita
& voluit.*

David, Calen. Rig Liv,

i. In Excessu peccatur, cum plus tribuitur
cum Alexander Anaxarcho adulatorum nec
rum premium dedit, Plutarch. Cum talentum
equifoni drachmæ 2. Peccatur in defectu quia
plus debetur, ut quando consiliario nummus, I
dico drachma tempore Laërtii constituebatur
vide Horneium.

THEOREMA XV

*Justitia effectus est jus, quod vult
gentium vel civile*

Effectum justitiæ est jus & definitur à Cell
& boni lib. i. inerriff. de I. & I. jus naturale est quod
lia docuit, propriè quidem hominem, ita tam
dam hujus juris simulacra atq; vestigia collig
per fixam & immutabile, non quidem ratione
sed ratione totius & integræ speciei: Atq; si
legem naturæ mutari concedendum, non ve
est, quod naturalis ratio inter omnes homines
seu rationis & primævum, quod ipsum jus
tionis seu secundarium quod in specie jus gen
jus gentium & naturale quia duntaxat inter ho
miscuè usurpantur in l. 1. 2. 6. & 9. h. tit. S. p
rum instit. de R. Divis. l. 1. ff. per pact. l. more
ptiarum l. 19. ff. de captiv. & postlim. revers. E
qui naturæ ac rationis non adeo sunt imped
ut jure & ratione uti naturalemq; impetum
Jus naturale rationis seu gentium primævum
secundario realiter non tantum ratione differ
vel simplicius quid concipit & justum arbitra
vel plenius cum rationis habito discursu & rat
deceat & justum sit decidit & determinat. El
sum propositionibus, quarum veritas cogni
cognoscuntur termini. Atq; hoc jus determi
vetando: à quo qui distinguunt jus Naturæ

ebetur. Ue
m talentò.
tur, mille
itur ei cui
bulus, Me
Universali

7 vel

git ars equi
nia anima
quoq; quæ
oc jus sem
individui,
minationis
us gentium
vel simplex
ratiocina
r. Unde
sæpè pro
S. singulo
de ritu nu
intelligo,
& barbaræ,
ere norint.
ationis seu
amq; ratio
ndem quid
uræ inclu
bulatq; ipsi
mandando,
ando & sva
dendo

